

Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU7y

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025

Till socialutskottet

Socialutskottet har gett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Kulturutskottet begränsar sitt yttrande till frågor som gäller spel om pengar, barn och unga, civila samhället och dopning.

Utskottet föreslår att socialutskottet ska avstyrka regeringens förslag till en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 i proposition 2020/21:132 samt tillstyrka motionerna 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1. Vidare föreslår utskottet att socialutskottet ska avstyrka motionerna 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1 och 2, motion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkandena 2 och 3, 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 5 och 15, och motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11, 14, 20 och 24–27.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (S, M, SD, V, KD, L, MP) och ett särskilt yttrande (SD).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen redogör regeringen för en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar (ANDTS-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025. Regeringen föreslår att innehållet i strategin ska utvidgas till att även inkludera bl.a. spel om pengar. Enligt regeringens förslag ska det reviderade övergripande målet för det fortsatta arbetet inom området vara: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.

Enligt regeringens bedömning bör det vidare finnas långsiktiga mål som är underordnade det övergripande målet och som ska syfta till att underlätta, förtydliga och vägleda arbetet mot det övergripande målet. De långsiktiga målen bör enligt regeringens bedömning vara följande:

- Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
- Långsiktigt mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.
- Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska.
- Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska.
- Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.
- Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
- Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.

Motionerna

Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) anför i kommittémotion 2020/21:3943 att fokus när det gäller ANDTS-målen avseende spel om pengar bör vara på att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende, snarare än att minska tillgången till spel om pengar generellt (yrkande 5). I samma motion yrkande 15 yrkas att regeringen ska ge ett uppdrag om att ta fram ett förslag

med inriktningen att skapa en fristående antidopningsenhet som organisatoriskt är helt oberoende från Riksidrottsförbundet.

Sofia Nilsson m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2020/21:3958 yrkande 1 att regeringens förslag ska avslås.

Karin Rågsjö m.fl. (V) anför i kommittémotion 2020/21:3929 yrkande 1 att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzon bör göras till ett långsiktigt mål i ANDTS-strategin. Vidare yrkas att särskilda program bör utvecklas i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar (yrkande 2).

Pia Steensland m.fl. (KD) yrkar i kommittémotion 2020/21:3952 att regeringens förslag ska avslås (yrkande 1). Vidare anför att det civila samhällets arbete måste prioriteras och uppmuntras (yrkande 11). Det civila samhällets betydelse som resurs i det förebyggande folkhälsoarbetet lyfts fram. I yrkande 14 betonas betydelsen av en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga. Motionärerna betonar att den nya antidopningsorganisationen Antidoping Sverige kommer att ha en viktig roll i att samordna det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten (yrkande 20). Vidare yrkas att förordningen angående samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. samt de prioriterade insatsområdena i strategin ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhälleliga problembördan (yrkande 24). Motionärerna anför att det kan ifrågasättas att den riskklassificering som tillämpas vid vissa landbaserade spelformer (casino) och gör att de blir särreglerade på grund av sin beroendepotential inte tillämpas för nätspel och yrkar att detta ska utredas (yrkande 25). Motionärerna vill också uppmärksamma problematiken kring att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige (yrkande 26). Vidare yrkas om åtgärder för att stoppa skuldsättningsspiralerna som drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar (yrkande 27).

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) anför att förslag som syftar till att skydda unga från alkoholreklam på sociala medier (yrkande 2) och till att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter (yrkande 3) bör prioriteras.

Utskottets ställningstagande

Spelberoende är ett folkhälsoproblem. Det kan ge allvarliga hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser och bidrar till ojämlikhet i hälsa och kan skada relationer, ekonomi och hälsa. Dessutom kan det utgöra en grogrund för kriminalitet. Problemen drabbar dem som spelar för mycket, men också deras familjer. Utskottet ser mot den bakgrunden positivt på att regeringen föreslår att strategin ska utvidgas till att även omfatta spel om pengar. Samtidigt behöver enligt utskottet politiken på området (ANDTS-politiken)

utvecklas och konkretiseras. För att strategin ska uppfylla syftet behövs det enligt utskottet ett bättre underlag för strategiperioden 2021–2025. Utskottet föreslår därför att socialutskottet ska avstyrka förslaget till en förnyad strategi i proposition 2020/21:132 och tillstyrka motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 (C) yrkande 1.

Målet för spelpolitiken är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94). Målet är en utgångspunkt för arbetet för att motverka skadliga effekter av spel om pengar.

Spelmarknadsutredningen lämnade i december 2020 betänkandet Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77). I betänkandet föreslås bl.a. åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska spelmarknaden samt införandet av ett tillståndskrav för spelprogramvara och ett utvidgat reklamförbud. Utredningen föreslår även en ny lag med uppgiftsskyldighet för licenshavare avseende spelets omfattning. Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan. Utskottet vill också lyfta fram att regeringen i november 2020 gav en utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att bl.a. stärka arbetet mot olicensierad spelverksamhet. Utredaren ska identifiera hinder och föreslå lösningar för att möjliggöra en mer effektiv tillsyn av olicensierat spel. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 30 juni 2021. I sammanhanget ska också noteras den roll som Spelinspektionen har när det gäller att bevaka konsumenternas intressen genom tillsyn av den licensierade marknaden samt inom den licensierade verksamheten stärka arbetet med att motverka organiserad brottslighet och annan kriminell verksamhet. Tillsyn och regelutveckling ska även göras i strävan att minska riskerna för de sociala skador och den kriminalitet som spelande kan föra med sig. Spelinspektionen ansvarar vidare för spelpaus.se. På www.spelpaus.se kan en person kostnadsfritt stänga av sig från allt spel som kräver registrering hos de spelbolag som har licens att bedriva spel om pengar i Sverige. Spelbolagen får heller inte skicka direktmarknadsföring till en person som är avstängd i spelpaus.se. Utskottet vill också lyfta fram att Statskontoret har i uppdrag att utvärdera omregleringen av spelmarknaden som genomfördes den 1 januari 2019. Statskontoret har hittills lämnat fyra delrapporter. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2022.

Mot bakgrund av pågående arbete när det gäller spel om pengar föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 5 och 2020/21:3952 (KD) yrkandena 24–27.

Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att barn och unga skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning,

tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar. Insatser för att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk av alkohol, tobak och nikotin samt spel om pengar eller bruk av narkotika och dopningsmedel bör utgöra grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet. Bland prioriterade insatsområden lyfter regeringen bl.a. fram insatser för att motverka barns och ungas tillgång till alkohol genom t.ex. kontroll för att minska langning, smuggling och olaglig införsel av alkohol och stärkt reglering för att skydda unga från alkoholreklam på sociala medier samt tillgänglighetsbegränsning på spelområde för att minska risken för spelberoende och spelmissbruk hos framför allt barn och unga. Även möjligheterna att arbeta för att minska elevers bruk av tobak och nikotin lyfts fram liksom arbetet för att stärka det narkotikaförebyggande arbetet och åtgärder för att förhindra användningen av dopning.

Utskottet vill understryka betydelsen av att arbetet för att skydda barn och unga prioriteras. Med hänvisning till pågående och planerade insatser finns det dock enligt utskottet inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna 2020/21:3929 (V) yrkandena 1 och 2, 2020/21:3940 (L) yrkandena 2 och 3 eller 2020/21:3952 (KD) yrkande 14. Utskottet föreslår därför att socialutskottet avstyrker dessa motionsyrkanden.

Sedan 1999 leds och samordnas det internationella antidopningsarbetet av World Anti-Doping Agency (WADA). WADA har utvecklat ett globalt regelverk för arbetet (Världsantidopningskoden). Regeringen gör i budgetpropositionen för 2021 bedömningen att det behövs en nationell antidopningsorganisation utanför Riksidrottsförbundet för att uppfylla Sveriges åtaganden i Världsantidopningskodens bestämmelser och att statliga bidrag bör gå till en sådan organisation (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 s. 172). Från och med 2021 har ändamålet för anslaget 13:1 Stöd till idrotten utvidgats till att även avse bidrag för att bilda en stiftelse för antidopningsarbete (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106).

Sedan den 1 januari 2021 bedrivs det svenska antidopningsarbetet av Antidoping Sverige AB som ägs av Antidopingstiftelsen. Antidoping Sverige ska leda, samordna och utveckla det nationella arbetet på området. Svenska Dopinglaboratoriet vid Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge är ett av WADA:s ackrediterade laboratorium. Antidoping Sverige har ett avtal med Dopinglaboratoriet om analyser av dopingprov inom idrotten. Enligt villkoren för anslaget 13:1 för 2021 får 44 miljoner kronor användas för insatser mot dopning (anslagspost 4). Av dessa avser 42 miljoner kronor Antidopningsstiftelsen och 2 miljoner kronor Dopinglaboratoriet vid Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge.

Utskottet vill understryka vikten av ett aktivt och strategiskt arbete mot dopning. Det finns dock mot bakgrund av bildandet av Antidoping Sverige inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 15 eller 2020/21:3952 (KD) yrkande 20. Utskottet föreslår därför att socialutskottet ska avstyrka dessa motionsyrkanden.

Utskottet delar regeringens bedömning att det civila samhällets organisationer och deras verksamhet är en unik tillgång i samhället, det gäller inte minst i förhållande till barn och unga. Den verksamhet som bedrivs inom det civila samhället bidrar både till att förebygga skador av ANDTS och till att upptäcka, behandla och ge stöd till personer med en missbruks- eller beroendeproblematik och deras anhöriga och närstående. Utskottet vill också peka på den betydelse som olika fritids- och kulturverksamheter som bedrivs av organisationer inom civilsamhället har för att främja hälsa och bidra till en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Utskottet anser liksom motionärerna att civilsamhället är en viktig resurs i arbetet inom ANDTS-området men anser inte att det finns skäl för ett tillkännagivande enligt motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 11. Socialutskottet bör därför avstyrka motionsyrkandet.

Stockholm den 27 maj 2021

På kulturutskottets vägnar

Viktor Wärnick

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viktor Wärnick (M), Christer Nylander (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Aron Emilsson (SD), Lars Mejern Larsson (S), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Anna Wallentheim (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Pernilla Stålhammar (MP), John Weinerhall (M) och Magnus Stuart (M).

Avvikande meningar

1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (M, SD)

Viktor Wärnick (M), Aron Emilsson (SD), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson i Lingham (SD), John Weinerhall (M) och Magnus Stuart (M) anför:

Vi värnar alla dem som finner nöje i spel och bejakar möjligheterna att kunna spela på en sund och reglerad spelmarknad där alla aktörer har samma förutsättningar. Samtidigt värnar vi de personer som av olika anledningar befinner sig i riskzonen för spelmissbruk. Det är inte bara den person som själv drabbas av spelmissbruk som lider utan det gör även den närmaste familjen och anhöriga som drabbas. Inte minst barn och ungdomar till spelmissbrukande föräldrar blir hårt drabbade och riskerar i vissa fall att hamna i ett socialt utanförskap. Spelmissbruk är förknippat med mycket känslor av skam och ångest. När det gäller de långsiktiga målen i delarna som rör spel om pengar anser vi dock att fokus bör vara att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende snarare än att minska tillgången till spel om pengar generellt. Ytterligare regulatoriska åtgärder på spelmarknaden kan få motsatta effekter och leda till att personer i riskzonen för spelmissbruk börjar att spela hos olicensierade aktörer utan omsorgsplikt på en oreglerad marknad. Det skulle drastiskt kunna öka risken för spelproblem.

Enligt vår uppfattning bör fokus i ANDTS-arbetet ligga på att minska skadorna och riskerna att utveckla ett spelberoende. Vi anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

I övrigt står vi bakom utskottets ställningstagande.

2. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (S, MP)

Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Lars Mejern Larsson (S), Anna Wallentheim (S), Åsa Karlsson (S) och Pernilla Stålhammar (MP) anför:

De nationella ANDT-strategierna har över tid fyllt en viktig och stödjande funktion i arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak. Strategierna har varit vägledande för de aktörer som omfattas av dem och utgör ett verktyg för att samla insatserna på nationell, regional och lokal nivå. Den första ANDT-strategin gällde perioden 2011–2015 och den andra perioden för 2015–2016. Det är dags för en ny strategi för perioden 2021–2025. Men till följd av

rådande pandemi har arbetet med en ny strategi något försenats. I mars 2021 överlämnade regeringen propositionen till Sveriges riksdag. Vad gäller den övergripande strategin följer den de tidigare men med tillägget att spel om pengar har lagts till som ett ytterligare område.

Enligt vår uppfattning är regeringens förslag väl avvägt. Den föreslagna förnyade strategin skulle fylla en viktig och stödjande funktion i arbetet för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar. Den skulle utgöra ett viktigt verktyg för ett samlat arbete på nationell, regional och lokal nivå. Om förslaget om en förnyad strategi inte genomförs finns risk för att Sverige kommer att stå utan en strategi. Det arbete som grundar sig på strategin kan därmed försvåras och försenas. Risk finns även för att det uppstår oklarheter vad gäller olika aktörers arbete på området. Målen är nödvändiga för att vägleda arbetet de kommande åren.

Vi anser därför att socialutskottet bör tillstyrka regeringens förslag i proposition 2020/21:132 och avstyrka motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 (C) yrkande 1.

I övrigt står vi bakom utskottets ställningstagande.

3. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Det är viktigt med insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar. Det gäller t.ex. barn till föräldrar med beroende och/eller psykisk ohälsa. Dessa barn far ofta illa och löper högre risk att själva utveckla beroende och psykisk ohälsa och de kan därför ha behov av särskilda stödåtgärder. Enligt en tidigare studie som gjorts av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visade att de barn som uppvisade symtom erbjöds stöd i högre utsträckning än de som inte gjorde det, vilket indikerade att inte alla barn som växer upp i missbruksmiljöer uppmärksammades. Vidare syntes att stödinsatser inte heller sattes in tidigt som en preventiv åtgärd utan först senare när barnen blivit äldre och då utifrån deras eget beteende. Frågan har lyfts av flera organisationer och föreningar inom området och det har framförts som angeläget att erbjuda alla barn tillhörande målgruppen anpassat stöd tidigt. Socialstyrelsen har under ett antal år i enlighet med tidigare ANDTS-strategier arbetat med att stärka stödet till bl.a. barn i familjer med beroende, men målet att barn som anhöriga ska få adekvat stöd och hjälp har inte uppnåtts. I det arbete som har bedrivits finns t.ex. stödgrupper som har utvärderats med god effekt. Att i så hög utsträckning som möjligt förebygga ett framtida beroende hos barn och unga i riskzon är en investering, både för individen och för samhället. Särskilt prioriterat är detta utifrån vetskapen om att vuxna barn till missbrukare löper fyra till sju gånger

större risk för eget missbruk senare i livet och att för tidig död är två till tre gånger vanligare för dessa personer. Vart fjärde barn som växer upp i familjer med beroendeproblem går dessutom ut grundskolan utan gymnasiebehörighet, vilket är dubbelt så många som i andra familjer. Den enskilt största förebyggande betydelsen har en fungerande jämlik förskola och skola där målet är att samtliga elever går vidare från grundskolan till gymnasiet. Att misslyckas i skolan är en tydlig indikation på en ökad risk för beroende. Jag anser att det är viktigt att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzon görs till ett långsiktigt mål i den förnyade ANDTS-strategin. Jag anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1.

Det finns ett stort behov av att hitta arbetssätt för att tidigt upptäcka om det finns ett begynnande eller utvecklat missbruk bland unga. Ett stort antal personer inom kommun, region, myndigheter och civilsamhälle möter barn, unga och unga vuxna dagligen och kan därmed ha en viktig roll i att uppmärksamma problemen. Många behöver dock en ökad kunskap om risk- och skyddsfaktorer. I regeringens proposition 2020/21:132 övervägs att stärka det förebyggande arbetet mot narkotika. Vänsterpartiet är positivt till det men saknar konkreta förslag på hur detta ska ske. Önskvärt hade varit ett specifikt material som angav en tydligt förebyggande strategi riktad till barn och unga, detta då inga kraftfulla förebyggande åtgärder hittills har vidtagits för att nå unga utsatta eller beroende. Jag anser därför att det behöver utvecklas särskilda program i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

4. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (KD)

Roland Utbult (KD) anför:

Kristdemokraterna ser det civila samhället som en stor resurs i det förebyggande folkhälsoarbetet, så även inom ANDTS-området där det civila samhället fyller en viktig uppgift genom att stödja personer som själva har missbruksproblematik eller lider av beroendesjukdom genom exempelvis vård och behandling, men också genom att vara till stöd för anhöriga och genom att erbjuda alkohol- och drogfria mötesplatser. Det civila samhället har sammantaget en viktig roll i att uppfylla delar av målen i ANDTS-strategin men också i det förebyggande arbetet riktat exempelvis mot ungdomar som riskerar att hamna i kriminella miljöer. Det är en viktig del i arbetet med det praktiska genomförandet av ANDTS-strategin. Det civila samhällets arbete

måste prioriteras och uppmuntras och socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11.

Det är viktigt att samhället vidtar åtgärder för att bibehålla den positiva trenden med minskad alkoholkonsumtion bland unga, inte minst eftersom de personer som de facto debuterar tidigt inte sällan har ett riskbrytande beteende kring alkohol och droger samt lider av psykisk ohälsa. Den unga hjärnan är därtill mycket känslig för alkoholens effekter och risken att hamna i missbruk och beroende är kraftigt förhöjd vid en alkoholdebut under tonårstiden. Denna riskgrupp kommer därför med stor sannolikhet att behöva omfattande insatser av samhällets gemensamma resurser senare i livet. Med andra ord är ett framgångsrikt alkoholpreventivt arbete och insatser för att tidigt fånga upp ungdomar med alkoholproblematik viktiga – framför allt för de drabbade personerna och deras familjer, men även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det är viktigt med en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

Antidopningsarbetets huvudsyfte är att skydda de rena idrottsutövarna och säkerställa deras rätt att delta och tävla i en idrott som är fri från dopning. En avgörande faktor för att säkra ett framgångsrikt antidopningsarbete är att WADA (World Anti-Doping Agency) och de nationella antidopningsorganisationernas (NADO, National Anti-Doping Organizations) arbete genomsyras av transparens och organisatoriskt oberoende. Det är viktigt att Sveriges antidopningsverksamhet ska vara organisatoriskt oberoende från Riksidrottsförbundet. Det är en trovärdighetsfråga för att Sverige ska kunna upprätthålla en internationellt ledande position inom antidopningsarbetet. Jag välkomnar att Riksidrottsförbundet har beslutat om att Svensk Antidoping ska omvandlas till en fristående och oberoende NADO. Jag har noterat att omorganisationen är påbörjad och kommer att följa arbetet noga. Socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20.

Någonstans mellan 300 000 och 400 000 personer i Sverige har någon grad av spelproblem när det gäller spel om pengar. Inom gruppen finns det ca 45 000 personer som har ett utvecklat spelproblem, och 15 procent av dem som spelar varje månad på spel med hög risk har ett problemspelande. Drygt 165 000 personer delar hushåll med någon som har ett problemspelande. Av dessa är 68 000 barn. Problem med spel om pengar är en folkhälsofråga. Jag saknar en tillfredsställande inkludering av spel om pengar inom de prioriterade insatsområdena för strategiperioden kopplade till respektive långsiktigt mål i strategin. Likaså beskriver regeringen att den överväger att uppdatera förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. till att också omfatta spel om pengar. Jag anser att både den aktuella förordningen och de prioriterade insatsområdena ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhälleliga problembördan. Sjukvård och socialtjänst är sedan den 1 januari 2018 skyldiga att erbjuda utredning och behandling. Det innebär att

kommuner och regioner blivit ålagda att förebygga spelproblem. De ska också erbjuda stöd och behandling till personer som har allvarliga problem med spel om pengar. Det är därför välkommet att regeringen uttrycker att den vill säkerställa att det förebyggande arbetet kring spelproblem i kommuner och regioner får bra förutsättningar och kan bidra till fortsatt kunskapsutveckling inom området.

Det är fortsatt så att män spelar mer om pengar än vad kvinnor gör, men oroande forskning vid Lunds universitet visar att andelen med problemspelande är högre bland kvinnor än män. Snabba internetspel om pengar har hög beroendepotential och nätkasino utgör huvudproblemet för majoriteten av svenska problemspelare med avseende på spelproblem och skuldsättning. Det är snabba och höggradigt beroendeframkallande spel som dominerar reklamen, vilket är problematiskt. Det kan också ifrågasättas att den riskklassificering som tillämpas vid vissa landbaserade spelformer (kasino) och som gör att de blir särreglerade på grund av sin beroendepotential, inte tillämpas för nätspel och reklam för nätspel. Frågan bör utredas.

Den 1 januari 2019 infördes en ny spellag som innebär en licensmarknad. Enligt spellagen har spelbolagen en omsorgsplikt att skydda spelare mot överdrivet spelande genom att kunna identifiera och ingripa vid spelbeteende som tyder på överdrivet spelande. Bland annat har spelpaus.se introducerats, vilket innebär att alla spel via internet ska erbjuda möjlighet för spelarna att stänga av sig från alla licenshavare genom ett centralt nationellt register, spelpaus.se. Allt detta är positivt och välkommet. Det är för tidigt att dra några slutsatser av den nya spellagen i stort, men jag ser med oro på studier som visar att det för vissa personer förekommer ett utbrett fortsatt spelande trots att personen är registrerad hos Spelpaus. Det verkar som att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. Denna problematik bör uppmärksammas och beaktas i arbetet framåt för att stärka spellagen.

Kristdemokraterna har föreslagit en rad åtgärder för att stoppa skuldsättningsspiralerna som alltför ofta drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar. Det bör införas ett förbud mot utbetalningar av krediter nattetid. I Finland är det förbjudet att betala ut lån före kl. 7 på morgonen om de sökts och beviljats mellan kl. 23 och 7. Liknande regler borde gälla i Sverige. Jag anser också att det bör införas ett nationellt skuldregister som omfattar alla krediter och kreditgivare för att göra det möjligt, och tvingande, för kreditgivare att skapa sig en helhetsbild av konsumentens befintliga skulder. Sådana register finns redan på plats i bl.a. Finland och Norge. Det är också angeläget att stärka Kronofogdens arbete mot överskuldsättning, med fokus på barnfamiljer. Tyvärr har regeringen dragit ned på detta viktiga arbete; jag anser att det bör utökas. Den tillfälliga gränsen för insättningar på nätkasino sänks från 5 000 till 1 500 kronor per vecka, och motsvarande förlustgräns vid spel på värdeautomater. Det bästa vore ett generellt tak för insättningar som gällde alla spelbolag, men eftersom detta inte är möjligt i dag

bör gränsen per bolag sänkas. Det är också viktigt att stärka Spelinspektionen så att de kan agera effektivt mot olicensierade spelbolag.

Mot bakgrund av vad som anförs ovan när det gäller spel om pengar anser jag att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3952 (KD) yrkandena 24–27.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

5. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (L)

Christer Nylander (L) anför:

Det är välkommet att regeringen inser de problem som finns med riktad reklam till barn och unga i sociala medier. Den utredning som överlämnades till regeringen i januari 2017 har nu legat på dess bord i över fyra år utan att regeringen lämnat några skarpa förslag till riksdagen (SOU 2017:113). Jag anser det problematiskt att regeringen varit så saktfärdig i sin beredning och ser det som mycket angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen i frågan. Jag anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3940 (L) yrkande 2.

I propositionen anförts regeringens intention att, efter redovisning av utredningsuppdrag den 31 mars 2021, föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Det är av stor vikt att skydda barn och unga från de skadeverkningar dessa produkter medför. Jag anser därför att dessa förslag bör ges hög prioritet i regeringens beredning. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3940 (L) yrkande 3.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

Särskilt yttrande

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (SD)

Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD) anför:

Genom att driva en politik som uppmuntrar människor att välja mindre skadliga alternativ finns enligt vår uppfattning en stor potential i att komma i mål med att skapa ett rökfritt Sverige. Det skulle därför vara önskvärt med ett skadereduceringsperspektiv i ANDTS-strategin för 2021–2025 gällande tobak, likt hur det redan är aktuellt för alkohol.